

הושענא שלוש שעות

Category: בראשית, וישב

יוסף שוהה בבור רק שעות אחדות, אך אלו שעותיו הקשות ביותר. אדמו"ר הזקן משתחרר מהכלא הרוסי, נקלע לביתו של 'מתנגד', שלש השעות הללו היו קשות יותר מכל המאסר. כיצד אפשר להבין את זה?

ההלשנה

היום אנו חוגגים את חג הגאולה י"ט כסלו, היום שבו אדמו"ר הזקן יצא לחירות מהכלא הרוסי. אבל לא כולם יודעים שחסידי חוגגים את החג במשך שני ימים: י"ט ו-כ' כסלו.

נשאלת השאלה מאחר ואנו חוגגים את יום שחרורו של אדמו"ר הזקן, מדוע אנו חוגגים אותו במשך יומיים?

הסיפור של תנועת החסידות התחיל לפני שלוש מאות שנה על ידי רבי ישראל בעל שם טוב. עד הופעת החסידות, עם ישראל התחלק לשתי קבוצות. קבוצת העילית של תלמידי חכמים, וכל השאר שאינם תלמידי חכמים שהרגישו כאזרחים ממדרגה שניה. המסר הייחודי של תנועת החסידות אומרת שכל יהודי, יהיה מי שיהיה, יקר אצל הקב"ה כמו בן יחיד שנולד להורים זקנים.

עד שבאה החסידות היה מקובל לחשוב שהדרך להתקרב לקב"ה זה רק על ידי לימוד תורה. החסידות לימדה שיש עוד דרך להתחבר אל הקב"ה, וזה על ידי התפילה. תפילה זה מלשון חיבור, כשיהודי פונה לקב"ה בתפילה מהלב הוא מתקרב ומתחבר לבורא עולם.

בנוסף לכך, הבעש"ט הדגיש את מעלת קיום מצוות בכלל וגמילות חסדים בפרט. הוא חזר וסיפר ליהודים כמה נחת הם גורמים לאביהם שבשמים כשהם עושים טובה ליהודי שני, וכמה הקב"ה מחבב את זה. הדברים הללו לא התקבלו טוב בקרב העילית שהרגישה שרק לה יש קשר אישי עם הקב"ה.

כתוצאה מכך התפתחה תנועה של 'מתנגדים' לחסידות, וככל שהחסידות הלכה והתפשטה בקרב רבבות יהודים במזרח אירופה כך הלכה ההתנגדות והתחזקה יותר ויותר.

אדמו"ר הזקן היה הדור השלישי לתנועת החסידות. הוא הפיץ את תורת החסידות במעוז של המתנגדים והצליח לקרב הרבה אברכים צעירים תלמידי חכמים גדולים לדרך החסידות. המתנגדים במחוז וילנה לא היו מוכנים לסבול את ההצלחה שלו במרכז שלהם, והם היו מוכנים לעשות כל דבר כדי להתפטר ממנו.

זה הגיע לידי כך שהלשינו עליו לשלטון הצאר, שהנה הרבי החסידי שגר בליאוזנא הוא מורד במלך רוסיה, וההוכחה לכך זה שהוא שולח כסף לשלטון העותומאני ששלט גם על ארץ ישראל. מה שבאמת קרה זה שהוא שלח תמיכה חודשית ליהודים בארץ ישראל שהיו אז בשפל כלכלי, ועוד כל מיני עלילות שווא.

הצאר שהייתה לו פרנויה שרוצים למרוד בו, התייחס להלשנה הזאת בכל חומר הדין, ומיד נשלחו חיילים לאסור את הרבי ולהביאו לעיר הבירה פטרבורג, כדי לחקור את כל הפרשה. אחרי החגים של שנת תקנ"ט 1798 הרבי נאסר והובא לפטרבורג ושם החלו החקירות מהם בעל-פה ומהם בכתב. על השאלות שבכתב הוא ענה בכתב, חמשה דפים של כתב יד קודשו של אדמו"ר הזקן השתמרו בארכיונים של בית הסוהר בפטרבורג שבה הרבי עונה בלשון הקודש על השאלות התיאולוגיות שנשאל על ידי החוקרים.

היכן הרבי?

במשך הזמן שהוא היה אסור בכלא, החסידים לא ידעו היכן הוא נמצא. אבל בגלל מסירות נפש של הרבי על אוכל כשר, הצליחו לגלות איפה הרבי נמצא.

מאז שהרבי הגיע לכלא הוא לא אכל כלום. הם לא הבינו שהוא לא אוכל בגלל כשרות, אלא חשבו שזוהי 'שביתת רעב' וכי הוא מפחד מהמשפט ומעדיף לא לחיות. הם ניסו לשכנע אותו לאכול אבל כשראו שזה לא הולך בטובות ניסו להאכיל אותו בכוח, אבל הרבי בשום אופן לא הסכים.

ואז הגיע אחד השרים שבמשך ימי המאסר הפך לאוהד של הרבי והוא שאל את הרבי למה הוא מתעקש לא לאכול. הרבי ענה לו כי אין פה אוכל כשר. אז השר שאל 'ואם אני יביא אוכל כשר האם תקבל את זה ממני?' הרבי ענה לו שכן. והוא הוסיף שמכיוון שלא אכל כבר הרבה זמן הקיבה שלו נחלשה מאוד והוא זקוק לדייסה קלה.

בפטרבורג התגורר חסיד וגביר בשם ר' מרדכי מליעפלי. השר פנה לכתובת של החסיד הנ"ל וביקש שישלחו לו דייסה טובה וכשרה. החסידים הבינו שיש דברים בגו, והכניסו בתחתית הצלחת פתק עם שאלה למי מיועד האוכל? כשהרבי מצא את הפתק הוא כתב את שמו ומקום הימצאו וכיסה את הפתק עם קצת מהאוכל שנשאר בצלחת. כך ידעו החסידים היכן הוא נמצא.

בסופו של דבר, אחרי חמישים ושלוש ימים במבצר הפטרופבלי החוקרים הגיעו למסקנה שהרבי הוא מורה דרך רוחני שעוזר ליהודים להתקרב ולהתקשר לקב"ה והוא נאמן לקב"ה, למלכו ולארצו, והוא דורש לחסידיו שאנו מצווים בתורה לדרוש בשלום המלכות.

השחרור לבית המתנגד

ביום י"ט כסלו אחרי הצהריים, בישרו לרבי שהוא זכה במשפט והוא משוחרר ואז שאלו אותו לאיפה הוא רוצה שייקחו אותו, הוא ענה שהוא רוצה ללכת לביתו של אותו חסיד ר' מרדכי שסיפק לו את האוכל.

באותו בית שבו גר ר' מרדכי, בקומה התחתונה גר אחד מגדולי המתנגדים והמלשינים. מה שקרה זה שאותו אחד שהביא את הרבי מבית הסוהר הוריד אותו בכתובת הנכונה, אבל הוא כיוון אותו לקומה הראשונה שבו התגורר אותו מתנגד ומלשין.

כאשר הרבי נכנס לביתו של הלה הוא נבהל לראות את הרבי חופשי. הוא ביקש מהרבי לשבת, והלך להכין לרבי כוס תה. תוך כדי כך הוא התחיל להתווכח עם הרבי ולדבר אליו בצורה בוטה ומאיימת.

תארו לעצמכם: הרבי יצא זה עתה מבית הסוהר, הוא מותש גופנית מכך שלא אכל ימים רבים וגם נפשית מכל החקירות והשאלות, והוא שמח שהוא יצא בשלום מהבית סוהר הכי קשה ששמור למורדים במלכות, והנה כאן הוא נפל לתוך הידיים של המתנגד הזה שממרר לו את החיים עם שאלות וויכוחים על תנועת החסידות. הרבי ישב שם שלוש שעות!

בינתיים בבית של ר' מרדכי בקומה השנייה החסידים המתינו לרבי. הם ידעו שהרבי אמור להשתחרר היום, ומשום מה הוא לא מופיע. והנה כבר ירד הלילה והם יצאו לחפש אותו. הם עברו ליד הדלת של השכן בקומה הראשונה, ושמעו אותו צועק טענות על החסידות. הם קלטו מה קרה ודפקו על הדלת בחוזקה, כשהדלת נפתחה הם גילו את הרבי יושב, ראשו סמוך על ידיו ושומע צעקות ודברי חירוף מהשכן המתנגד.

ר' מרדכי זעם כל כך שהוא רצה להכות את המתנגד, אבל הרבי מיד עצר אותו. הרבי סיים לשתות את כוס התה הקר שהמתנגד הכין לו ועלה לביתו של החסיד, ושם התחילה החגיגה האמיתית. נכון שהוא השתחרר מבית הסוהר ביום י"ט כסלו, אבל עד שהוא הגיע לחסידים כבר היה ליל כ' כסלו, ואז הרבי אמר לר' מרדכי שאותם שלוש שעות שהוא היה בבית המתנגד היו יותר קשים מאשר כל הימים ששהה בבית הכלא (ספר התולדות רבנו הזקן ח"ג).

כמה שעות בבור

לכאורה נשאלת השאלה איך יתכן ששלוש שעות בבית יהודי יכולים להיות יותר גרועים מ-53 ימים בבית הסוהר ששמור לאסירים שמורדים במלכות?

את התשובה לכך אולי נמצא בפרשת השבוע. בפרשת וישב אנו קוראים את הסיפור העצוב של מכירת יוסף, על שנאה וקנאה של אחים שהגיעה לידי כך שמכרו אותו לעבד, וכך הוא הגיע

למצרים. זה התחיל בכך שאביו קירב אותו ובידל אותו משאר האחים כשנתן לו כתונת פסים שהדגישה שהוא מיוחד ושונה מכולם, וזה המשיך בחלומות שהוא סיפר לאחיו שמהם השתמע שהוא אמור למלוך עליהם והם צריכים לקבל את מרותו, וכך השנאה והקנאה רק הלכו ותפחו.

יום אחד יעקב שלח אותו לראות מה שלום האחים שרועים בשכם. כשהם ראו אותו מרחוק הם החליטו להרוג אותו, אבל אז ראובן הבכור התערב ואמר "אל תשפכו דם השליכו אותו אל הבור הזה במדבר" (וישב לז,כב). כשיוסף הגיע זה בדיוק מה שהם עשו: "ויקחוהו וישליכו אותו הבורה". נשאלת השאלה כמה זמן היה יוסף בבור?

מובא בספר תורת לוי יצחק מאביו של הרבי שיוסף הגיע אל אחיו בזמן תפילת המנחה. "כמו כן כאן הוא בזמן המנחה דחול שאז הוא זמן תוקף הדינין ביותר, זהו שאז השליכוהו לבור וישבו לאכול לחם ומכרוהו" (תורת לוי"צ עמוד ה').

דהיינו, הזמן שיוסף שהה בבור היה רק כמה שעות, אבל מכל הסיפור של מכירת יוסף אלו היו השעות הכי קשות של יוסף, כמו שמובא במדרש על כך שמכרוהו בעשרים כסף "וכי תעלה על דעתך שנער יפה כמותו נמכר (רק) בעשרים כסף? ולמה כך? אלא כיון שהושלך לבור, מתוך פחד הנחשים ועקרבים שבו נשתנה זיו פניו וברח ממנו דמו ונעשו פניו ירוקות, לפיכך מכרוהו בכ' כסף" (וישב לז,כח, תנחומא כאן ב' מדה"ג כאן). דהיינו, אותם שעות שיוסף היה בבור הוא היה בסכנת מוות עד שזה גרם לו לאבד את הצבע של הפנים. עד כדי שהוא איבד מהשווי שלו.

בנוסף לכך, המדרש מספר שארבעים שנה מאוחר יותר, כשיוסף חזר לארץ ישראל כדי לקבור את יעקב אביו במערת המכפלה, אחרי הקבורה במקום לחזור מיד חזרה למצרים, הוא שינה את המסלול והלך לכיוון שכם וכל המשלחת הענקית הלכה אחריו עד שהוא הגיע לאותו בור שאחיו השליכו אותו ושם "הלך והציץ באותו הבור" (בר"ר ויחי ה,ח). מכאן אנו רואים שהשעות בתוך הבור היו הדבר הקשה ביותר עבורו.

לכאורה איך אפשר לומר שהשעות בבור יותר גרועות מכל השנים במצרים והשלש שעות בבית המתנגד היו קשות יותר מהחמישים ושלוש ימים שהיה בבית הסוהר הרוסי?

ואולי יש לומר שלפעמים מה שאחים עושים כואב הרבה יותר ממה שעושים השונאים שאינם יהודים. מהם אנחנו לא מצפים לחסדים, אבל מאח אנו מצפים לעזרה, ולכן כשאח מציק זה הרבה יותר כואב.

המסר מובן מאליו: כולם עסוקים באנטישמיות, מודאגים מההפגנות הגדולות וכו'. הסיפורים הללו מלמדים אותנו שמה שמדאיג באמת זה היחס של האחים, היחסים בתוך העם היהודי. עלינו כולנו האחריות לדאוג לכך שלא נגיע למצבים כמו בסיפורים שהזכרנו.

מכירת יוסף ואירועי י"ט בכסלו צריכים לשמש כתזכורת על כך שאנחנו צריכים לעבוד כל יום על חיזוק הקשר, האהבה והאחדות בין יהודי אחד לשני, וכך ורק כך נזכה לגאולה השלימה.